

צילוי מולדת חדשה

פחות מחמש שנים הייתה שולמית רופין בארץ ישראל,

ובהן הספיקה להקים את בית הספר העברי הראשון

למוזיקה. אהבתה לכתה רות ולבעלה ארתור הותירה

רושם רומנטי עז ביומניו | שרה ברנע

הדתית בהעברת הגופה מעיר הקודש ... ד"ר ברין חיונה דעתו שירושלים והר הזיתים ראויים יותר בזכות דברי ימייהם, לשמש מקום קבורה, ונופם יפה יותר מנוף החולות השומם של יפו. ואכן, לפני שנים עשר יום, בשעת קבורת ילדנו שיצא מת מרחם אמו, ראיתי עין בעין מה רב השיממון בבית העולם שביפו. נסעתי ... אל הרב חיים זוננפלה, והרב לא מצא כל טעם לפסול בהעברת הגופה. אך משעליתי להר הזיתים והוראה לי שם, ממול למקום הבית וקבר אבשלום שבעמק קדרון, מקום קבורה הצופה פני ירושלים – סבור הייתי שאכוון לרצונה של הנפטרת אם אבחר במקום זה, שאף על פי שעזובה שוררת בקברות הסמוכים לו, מועטים בתי הקברות העולים עליו ביופיים ... בחרתי במגרש הגבוה, שעל נקלה אתה מגיע אליו מן הכביש בנתיב קטן העולה בהר. שם איוותי לי שתי כפרות קרקע, אחת לאשתי ואחת לעצמי (פרקי חיי ב', עמ' 207-208).

הלווייתה של שולמית התקיימה בהר הזיתים ברוב עם. גופתה נטמנה בקבר החצוב בסלע, אבן גדולה עם סיתות של לוחות הברית הונחה על גבי הקבר ומעליה מצבה עם כתובת מיוחדת במינה המכסה את מלוא שטחה:

פה תנוח זלמה שולמית רופין, רעייתו של שמעון ארתור רופין ביפו, בתם של רפאל לוק ורעייתו

ביום רביעי, תשעה באוקטובר 1912, החמיר מצבה הבריאותי של שולמית (סלמה) רופין. על פי עצת ד"ר ואלך הוחלט להעביר אותה לבית החולים בירושלים. קרון מיוחד שהזמין בעלה, ד"ר ארתור רופין, עצר על המסילה ליד ביתם ביפו ושולמית הוכנסה אליו על גבי אלונקה. בדרכם לבית הנתיבות ישבה לידה רות בתה שהייתה אז בת שנתיים. רות נפרדה ממנה בבית הנתיבות ביפו והגישה לה זר פרחים. שולמית לא שבה יותר אל העיר שאהבה ואל הבית שטיפחה, היא לא זכתה לראות שוב את פני בתה ואפילו לא מצאה את מנוחתה האחרונה בבית הקברות של יפו. היא נפטרה בבית החולים 'שערי צדק' ונקברה בהר הזיתים כשהיא בת ארבעים בלבד.

שולמית חלתה בקדחת לאחר שוולד הוצא מת מרחמה. שבעה ימים נאבקה על חייה עד שלא עמדו לה כוחותיה והיא נפטרה. בעלה ארתור לא משמית חוליה. מותה בא לו בחטף, ובעודו המום ושבור הטרידה אותו המחשבה שייאלץ לקבור את אשתו היקרה בבית הקברות בהר הזיתים. ביומנו כתב:

מחשבתי הראשונה, משעמדתי על המציאות האיומה לאמיתה, הייתה שעליי להביא את סלמה ליפו ולקברה שם ... סבור הייתי שביפו, האדוקה פחות מעיר הקודש, יקל עליי לטפח את הקבר, כמשאלת לבה של הנפטרת. ד"ר ואלך מצא טעם לפסול מן הבחינה

משפחת רופין בימים יפים
באדיבות הנכדה שולה הכהן (רופין)

פיליפינה לבית רופין בברומברג אשכנז. נולדה בט"ז בניסן התרל"ג לפ"ג בעיר שטרלבה אשכנז. והלכה לעולמה בד' למרחשוון התרע"ג לפ"ג בירושלים. היקרה בנשים והעדינה באמהות. נפשה הייתה כלילת הטוב והנועם והרוך. ברחמים רבים הייתה מקרבת את כל הפונים אליה. היא הייתה מחוננה בכשרון רב בפדגוגיה ומוזיקה, ובימי מגוריה המעטים בארץ ישראל הצליחה להעיר ולעורר את הטעם הטוב לנגינה נאה ולייסד פה את בית הספר הראשון לנגינה. היא נסתלקה בדמי ימיה בשנת החמישה לנישואיה. מותה שבר את לב בעלה. שמה לא ישכח מלב כל יודעה.

שמה של שולמית אולי לא נשכח, אבל קברה נותר בודה. מעטים היודעים שהיא טמונה בהר הזיתים ופוקדים את קברה.

אהבה פורחת בקונסרבטוריון

ארתור רופין נולד ב־1876 בגרמניה. ב־1905, לאחר שלמד כלכלה וסוציולוגיה והיה כבר כלכלן מפורסם, הצטרף לתנועה הציונית. ב־1907 נשלח מטעם המכון לדמוגרפיה יהודית לערוך סקר בארץ ישראל. ב־1908 עלה ארצה והקים בה על פי החלטת הקונגרס הציוני את 'המשרד הארצישראלי'. רופין היה חבר ההנהלה הציונית, מנהל המחלקה להתיישבות, מייסד חברת הכשרת היישוב וראש הנהלת הסוכנות היהודית. הוא נפטר ב־1943 ובחר שלא להיקבר לצד שולמית בהר הזיתים אלא בקיבוץ דגניה. שולמית הייתה בת דודתו של רופין – אמה הייתה אחות אביו – והייתה מבוגרת ממנו בשלוש שנים. הם נפגשו לראשונה בברלין, בקונסרבטוריון שבו למדה במטרה להיות זמרת אופרה, אך הוריה התנגדו שתעלה על הבמה ולכן התמחתה בהוראת הזמרה. וכך תיאר אותה ארתור ביזמנו:

קומתה הייתה ממוצעת. קלסתר פנים היה לה נעים למראה ושער שופע וחום כעין הערמון, שמצא חן בעיניי ביותר. מצויה הייתה אצל הוויית העולם הרבה יותר ממני, ומלבד שידעה פרק במוזיקה הייתה גם בעלת השכלה רחבה ועל כן מסוגלת לרדת לסופם של עניינים הקרובים לנפשי קרבה יתרה (פרקי חיי ב', עמ' 200-201).

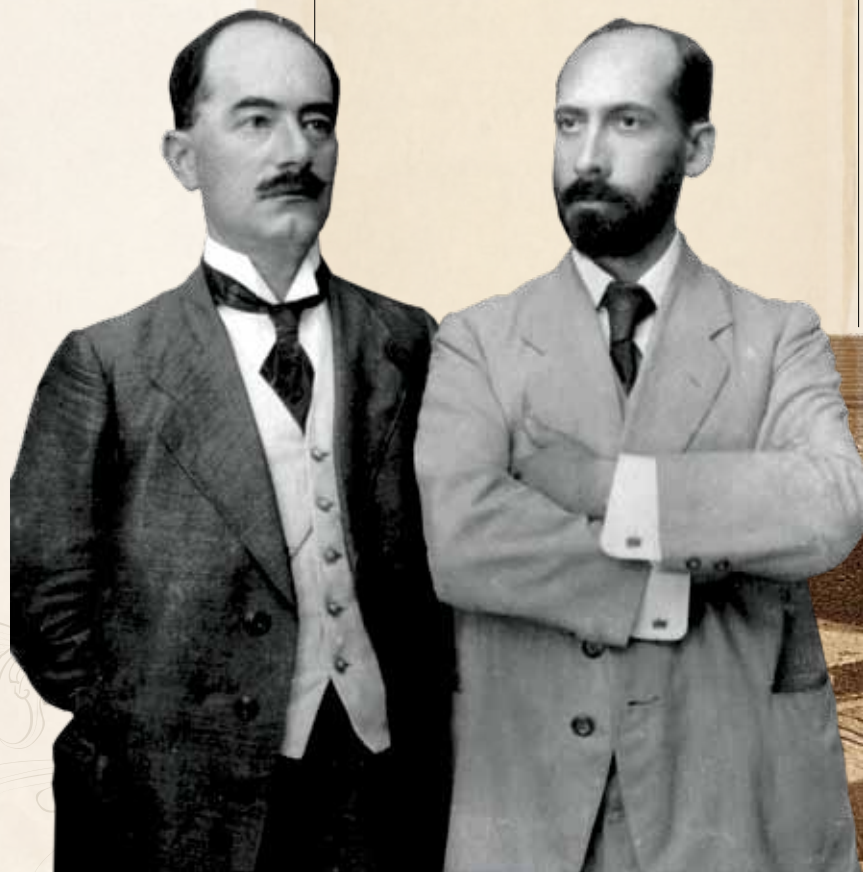
שולמית הייתה אהבתו הראשונה, וכשחזר לברלין ב־1904 נפגש עמה לעתים תכופות. באותה תקופה כתב:

נפוגו סוף סוף אחרוני ספקותיי ונוכחתי לדעת כי אכן אוהבת אותי סלמה אהבת נפש. זמן רב נפתלתי עם עצמי, שכן לא ידעתי אל נכון עד מה עזה אהבתי אליה (שם, עמ' 201).

ב־1907 נשלח רופין כאמור לחקור את מצב היישוב היהודי בארץ ישראל, וכשחזר לגרמניה החליט לבקש את ידה של שולמית והשניים נישאו. שולמית עזבה את ברלין בשיא פעילותה, ויתרה על כל היקר לה והלכה אחר אהובה לארץ לא זרועה – לפלשתינה. ביפו קיבלו את פניהם ד"ר יעקב ושרה טהון. יעקב היה ידידו ועוזרו הנאמן של רופין והם עבדו יחד 32

ארתור רופין וסגנו יעקב טהון במשרד הארצישראלי ביפו, 1908. טהון, שעבד עם רופין עוד לפני עלייתם ארצה, החליף אותו בניהול המשרד ב־1916 בעקבות גירושו של רופין מהארץ על ידי התורכים מאוסף הארכיון הציוני המרכזי

יפו, תחילת המאה העשרים באדיבות סטפני קומפורט, jewishpostcardcollection.com

קונסרבטוריון
 „שולמית”
 הראשון בארץ.
 נוסד ב־1910.
 בהנהלת מ. הופנקו
 ס' בית השואבה 10

מוסמך על ידי המוסדות המוסיקליים העליונים בבירות אירופה ועל ידי גדולי המוסיקאים בעולם. כל המורים מוסמכים ומנוסים בהוראה. מחלקות לכנור, פסנתר, צ'לו וכו'. זמרה ופתוח הקול, כל המקצועות התיאורטיים, מחלקת אנסמבל ותזמורת. קונצרטים על־ידי המורים,

מסוגו בארץ ישראל. באחד בנובמבר 1910 נפתח בית הספר ביפו, ושנה אחר כך נפתח ביוזמתה של שולמית בית ספר נוסף בירושלים בהנהלתו של חיים (סחנובסקי) סכנאי. בתי ספר אלה היו החלוצים בתחום המוזיקה, והם שהניחו את התשתית לחינוך המוזיקלי בארץ.

בית הספר ביפו החל את דרכו עם כשלושים תלמידים ופעל בבית הספר לבנות בנוה צדק. שולמית השיגה תמיכה כספית לבית הספר, ובהמלצת פרופ' הנרי מארטו מז'נבה הזמינה את הכנר הידוע משה דב הופנקו ללמד בבית הספר ולסייע לה בניהולו. ארבעה מורים מקצועיים בעלי שם מחו"ל לימדו בבית הספר בשנתו הראשונה: משה הופנקו לימד כינור, צ'לו, חליל, קונטרבס ואבוב ושימש כמנצח של תזמורת בית הספר; מרשל המרשלג לימד פסנתר, תאוריה וקומפוזיציה וניצח על המקלה; גיטה ויצמן, אחותו של חיים ויצמן, לימדה פסנתר; וחנינא קרצ'בסקי לימד את תורת המוזיקה ואת תולדותיה. שולמית עצמה לימדה זמרה ופיתוח קול.

תושבי יפו, רבים מהם יוצאי אירופה שהורגלו לחיי תרבות עשירים בארצות מוצאם, קיבלו בהתלהבות את הקמת בית הספר. הפעילויות המוזיקליות מילאו את החלל התרבותי שחשו בבוואם ארצה. הקונצרטים שערכה שולמית היו הראשונים שהושמעו בארץ ועוררו התפעלות רבה בקרב התושבים. שולמית ניהלה את בית הספר במשך שנתיים בלבד עד למותה הפתאומי. היא הלכה לעולמה כשהיא מלאה תקוות ותכניות. שולמית הניחה את אבן הפינה אך לא זכתה לראות את בית הספר בתפארתו. בעודה שוכבת על ערש דווי הכתיבה לבעלה מכתב ובו ביקשה לברך את תלמידיה לרגל פתיחת שנת הלימודים תרע"ג:

מבקשת היא ... לברך את כל התלמידים מעומק

שנה. שרה הייתה עובדת סוציאלית ופעילה למען שוויון זכויות לנשים. הם מצאו עבור ארתור ושולמית דירה בשכונה הטמפלרית 'ואלהלה' הסמוכה לנווה צדק. רופין כתב שהדירה הייתה פרימיטיבית, אך היו לה גם יתרונות שהעיקרי שבהם היה הימצאותה של באר בחצרה – דבר נדיר וחשוב באותם ימים:

מבאר פרימיטיבית נשאבו מים במכונה פרימיטיבית, מונעת על ידי חמורה, לתוך גיגית שעל הגג, ומכאן אפשר היה ליטול מים לתקלחת או אפילו למרחץ באמבטי – והוא שהכריע. סלמה ריהטה יפה את הדירה ברהיטים שקנינו בברלין, וזו נחשבה ביפו – חרף תנאי המגורים הפרימיטיביים שלה – דירת פאר ממש ... הבית היה מופרש לעצמו לחלוטין, כמהלך קילומטר מיפו, וכל אימת שהייתי משתהה בערבים בעיר לרגל ישיבות שלקחתי חלק בהן ומאחר לחזור הביתה, הייתה אשתי חוששת שמא נרצחתי בדרך (שם, עמ' 202-203).

אם ומוזיקאית

בהיותה בת 36 הרתה שולמית, ושלושה חודשים קודם ללידה נסעו לברלין. מפאת גילה, ובגלל תנאי התברואה הגרועים בארץ, החליטו בני הזוג לא לקחת סיכון ולהישאר בברלין. בעשרה באוגוסט 1909 נולדה לאחור לידה קשה בתה של שולמית, רות. האם ובתה נשארו בברלין שנה שלמה ובקיץ 1910 חזרו לארץ. כשעזבה שולמית את יפו הוקמה אחוזת בית, וכששבה ארצה עם רות היו בה כבר שישים בתים בנויים ואחוזת בית קיבלה את השם תל אביב.

השנתיים הבאות היו היפות בחייה של שולמית. היא התמסרה לגידולה של רות ובמקביל החלה להגשים את חלום חייה – הקמת בית ספר למוזיקה, הראשון

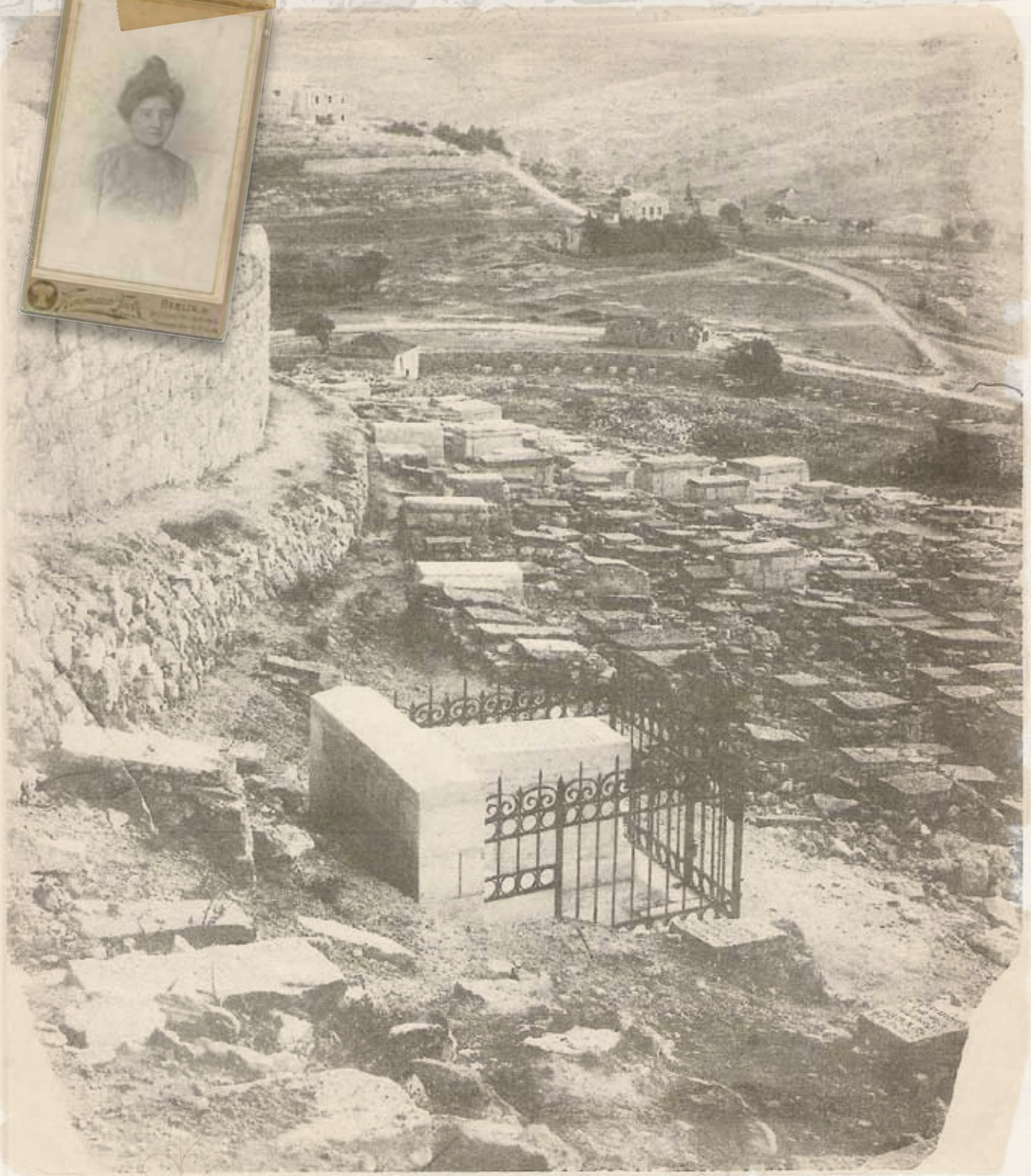
פרטומת לקונסרבטוריון שהקימה שולמית ונקרא על שמה. המודעה הופיעה בעיתון 'זידעות עיריית תל אביב', 1948 מאוסף ארכיון עיריית תל אביב

אוירת המהוגנות האירופית של שכונת נוה צדק התאימה לתכניותיה של שולמית כמו כפפה ליד. גבול תל אביב יפו, ראשית המאה העשרים

- תושבי יפו**
- שרבים מהם**
- הורגלו לחיי**
- התרבות**
- העשירים**
- של אירופה**
- קיבלו**
- בהתלהבות**
- את הקמת**
- בית הספר**
- למוזיקה**

מבט על קברה של שולמית כפי שנראה בתחילת המאה העשרים ממחיש את דבריו של רופין על מיקומו המכובד. סביבתו הקרובה של הקבר השתנתה עם השנים וכיום כבר לא ניכרת בו אותה ייחודיות באדיבות הנכדה שולה הכהן (רופין)

**שולמית
חלתה
בקדחת לאחד
שוולד הוצא
מת מרחמה.
שבעה ימים
נאבקה על
חייה עד שלא
עמדו לה
נחותיה והיא
נפטרה**

מותה על שמה – היה לאבן דרך בתולדות החינוך המוזיקלי הציוני. במהלך השנים התאים עצמו בית הספר למציאות המשתנה. כבר ב-1926 צפה הכנר הנרי מארטו את עתידו ואמר:

בית הספר שולמית הוא אחד מתכשיטי הציונות בארץ ישראל. מהקונסרבטוריון 'שולמית' תצא משתלה של מוזיקאים מצוינים המוכנים לבצע כראוי את היצירות של גדולי המוזיקה (מובא אצל ציפורה שחור-רובין, "בית הספר לנגינה 'שולמית': ראשית החינוך המוזיקלי בארץ ישראל", 'דור לדור' ל"ה, עמ' 97).

לקריאה נוספת:

ארתור רופין, 'פרקי חיי – ראשית עבודתי בארץ', עם עובד, תל אביב 1968; שולה הכהן (עורכת), 'ד"ר רות רופין פלד (פכטהולד) – ספר זכרון לזכרה של רות רופין, 2009; נעם בן זאב, "קונסרבטוריון 'שולמית' חוגג מאה: משנים את הנוף המוזיקלי", 'עכבר העיר', ספטמבר 2010.

לכה ולהמריץ אותם שיוסיפו גם להבא לשקוד על תלמוד המוזיקה כדרך ששקדו עד כאן. או אז עתידים הם לא רק ליהנות מן המוזיקה כל ימי חייהם ולהגיע לכלל עליית נשמה, אלא גם לקחת חלק בהרמת קרנו של בית הספר למוזיקה ובהשרשת אמנות המוזיקה בארץ (שם, עמ' 213).

מצבה חיה

מותה של שולמית הותיר את בעלה ארתור שבור ורצוץ. ימים ספורים לאחר מותה כתב עליה ביומנו בכאב רב, באהבה, ברוך ובעדינות. מתוך הדברים מצטיירות דמותה המיוחדת, מערכת היחסים הקרובה ביניהם ואהבתה הגדולה לבתם רות:

אהבתה לרות הקטנה ולי הייתה כמעין הנובע, שכל אשר אתה שואב ממיימי כן הוא שופע והולך. אהבתה העזה אליי רוממה את רוחי. כיוון שנכבד הייתי כל כך בעיניה, נכבדתי גם בעיניי אני. תכונותיה העיקריות היו, מלבד טוב לבה וכוח קסמה, נאמנות יתרה במילוי חובותיה, כקטנות כגדולות, ורגש מוסר עז. לא יכלה לעשות עוול לאיש, אף לא יכלה לשאת שום מעשה עוול, בין שנעשה לה ובין שנעשה לזולתה.

... עתים הייתה קרבה אל רות ואומרת: "רוצה אני לכרכה על לבי ולסוכך עליה כל ימי חייה מכל צרה ופורענות. רוצה אני לכרכה שלא יאונה לה כל רע. גדולה אחריות העמדת ולדות, בעצם אין אדם זכאי לכך". כשהייתי מלטפה הייתה נוהגת לומר: "מה טוב ומה נעים, אין אתה משיג כלל כמה יכול לבי להכיל אהבה (שם, עמ' 208-210).

בית הספר למוזיקה שהקימה שולמית – שנקרא לאחר

המשכיות רות רופין, בתה היחידה של שולמית, הייתה רופאת ילדים מפורסמת ואף זכתה שייקרא על שמה רחוב בתל אביב באדיבות הנכדה שולה הכהן (רופין)

